

Arbetsbeskrivning

1. Vilka deltog i arbetet?

I arbetet deltog Jonas Alsgren och Alexander Gagliano, reportrar på Sveriges Radio Uppland. Som grävledare fungerade vår nyhetschef Markus Boger.

2. Var publicerades jobbet?

Inslagen sändes i SR Upplands lokala nyhetsprogram Upplandsnytt och i Nyhetstimmen. Vidare i Morgonekot, Lunchekot och Dagens Eko Kvart i fem. Längre reportage sändes också i P4 Extra, Front i P3. P1-Morgon följde upp med studiodiskussion.

Credd och/eller övriga egna uppföljningar presenterades bland annat i: SVT, TV4 Nyheterna, Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Kåkladet, SR Sörmland, SR Örebro, SR Skaraborg, SR International, SR Arabiska redaktionen, Runtikrim, Seko-Magasinet, m fl

3. När publicerades/sändes bidraget?

Inslagen sändes 29 maj - 1 juni 2006.

4. Hur fick du/ni ursprungsidén till projektet?

I samband med ett reportage om Norrtäljeanstalten kom vi i kontakt med en fånge som berättade att han utsatts för grova övergrepp från personalen. I samma veva åtalades en kriminalvårdare vid häktet i Göteborg för att ha misshandlat en intagen i cellen.

Det här fick oss att börja fundera. Är det enstaka fångar som råkar ut för det eller handlar det om en mer utbredd kultur bland kriminalvårdarna?

Vi gjorde en snabbkoll i mediearkiven. Mycket i den tidigare rapporteringen handlade om hot och våld som personalens utsattes för av de intagna * men det motsatta - övervåld och kränkningar från kriminalvårdens personal * var det förbluffande lite om. Och överhuvudtaget hade ingen gjort ett mer systematiskt gräv om det.

5. Vilka arbetsmetoder tillämpade du/ni?

Vi började med att dammsuga av alla aktörer som vi trodde kunde ha kartlagt ämnet. Vi ringde bla Kriminalvården, Brottsförebyggande rådet och forskare. Men ingen hade något att bidra med - vi befann oss på obruten mark.

Vi ville få tag på fångar som kunde berätta om vad de råkat ut för. Vi letade igenom flera hundra JO-anmälningar och fann ett 20-tal som gällde fångar som utsatts för övervåld. Vi frågade oss också runt bland intagna på anstalter om de visste någon som utsatts för övergrepp. Det riktigt stora arbetet blev sedan att försöka spåra de här personerna. De flesta står ju inte direkt i telefonkatalogen och en del är ljusskygga. Det var ett tålamodsprövande och tidskrävande arbete.

Nummer två blev att komma på ett sätt att undersöka det här mer systematiskt. Vi bestämde att vår undersökning skulle gälla mer än bara Norrtäljeanstalten * vilken ju ingår i vårt bevakningsområde på SR Uppland. Vi förstod efter intervjuer med intagna att det här var någonting som skedde på flertalet av de tyngre anstalterna i landet.

Ett sätt att kvantifiera problemet med personalens övergrepp vore förstås att fråga ett stort antal intagna om personalens övergrepp - men här fanns ett problem. I allmänhetens ögon har fångar låg trovärdighet. Varför ska man tro på någon som mördat eller dömts för bedrägerier eller väpnat rån, som kanske levtt ett helt liv på att ljuga och bedra?

Men om vi kunde få personalen att själva vittna om övergreppen så behövde ju ingen ifrågasätta sanningshalten. Varför ljuga om något som ger ens egen kår negativ publicitet?

Vi beslutade oss för att göra en enkät. Vi begärde ut listor på samtliga anställda kriminalvårdare vid de fem största slutna anstalterna i landet * där ju Norrtälje är en. Sedan valde vi slumpvis ut 500 av dem som vi skickade vår enkät till. För att få en så hög svarsfrekvens som möjligt lade vi ner flera dagars arbete på att formulera frågorna i enkäten. Vi ringde några kriminalvårdare och testade våra frågor för hur att se hur de skulle tas emot. Det gjorde att vi hela tiden kunde formulera om dem så att det inte blev allt för provocerande eller allt för slätstrukna och intetsägande.

6. Vilka typer av källor använde du/ni?

Eftersom det inte fanns några tidigare undersökningar var det främst uppgifter från intagna respektive kriminalvårdare som utgjorde våra källor.

7. Stötte du/ni på några problem? Vilka?

Vi fick en godtagbar svarsfrekvens men som vi befarat var det många kriminalvårdare som reagerade negativt på vår enkät. De vägrade svara eftersom de "inte litade på journalister", en annan anledning var att de inte ville ange kollegor * vilket ju stärkte oss i vår uppfattning att det faktiskt var ett problem på anstalterna.

Ett annat stort problem var att få personal som svarat på enkäten att våga ställa upp och prata om problemet i radio. Att peka ut sina kollegor för att begå brott och övergrepp på fångarna är ju förstås ett extremt känsligt ämne.

Ett annat problem gällde pengar. Att skicka ut 500 brev med frankerat svarsbrev kostade ca 7 000 kronor. Därför tog vår grävledare kontakt med Ekots nyhetschef Rolf Stengård och frågade om de var villiga att gå in och sponsra projektet. Argumentet var att om grävet föll väl ut skulle vi ju kunna göra inslag som även sändes i Ekot eftersom vi då skulle kunna presentera material som var en riksangelägenhet. Ekot gav klartecken direkt.

8. Hur lång tid tog projektet?

Vi har jobbat med det här grävet parallellt med det dagliga nyhetsarbetet på Radio Uppland. Men vi började formulera idén i januari 2006 och höll på till i slutet av maj. Vi uppskattar att vi lagt ner minst fyra veckors heltidsarbete. Då inkluderas även en veckas hårt arbete i slutet (dag som natt) för att göra ut alla nyhetsinslag och reportage.

9. Har projektet fått några konkreta följder?

Enligt Ulf Johnsson, klient- och säkerhetsansvarig på Kriminalvårdens huvudkontor så har vår granskning lett till diskussioner runt om på anstalterna om kränkningar mot fångarna. Han uppger att anstalterna blivit mer observanta på när sådan här saker händer. Enligt honom rapporteras det också in i större utsträckning.

10. Vilka reaktioner har ni fått från myndigheter och kollegor?

Reaktionerna från kollegorna var nästan uteslutande positiv. De andra på redaktionen tvingas ju jobba hårdare med dagsjournalistiken medan vi var frånkopplade men ytterst få klagade på det.

11. Har projektet anmälts till PO, Granskningsnämnden eller annan instans?

Nej, vi drog inte på oss några anmälningar.